

2. Кучменко Є.М. Фольклор як історико соціальне та художнє явище. 2020
3. Руснак І.Є. Український фольклор. Київ: Видавничий центр "Академія", 2012. 303 с.

Степура Юлія Андріївна
Науковий керівник – канд. істор. наук, проф. Міносян А.С.
Державний біотехнологічний університет

ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ: ПОЛІТИЧНИЙ ПОРТРЕТ

Факти життя:

Народився у місті Вісбаден (Німеччина) 15 травня 1873 року, нащадок козацько-старшинського роду;

Дружина Олександра-найщиріший друг та порадник, в родині народилося шестеро дітей;

Навчався в Пажеському корпусі;

Кар'єру військового розпочав у 1893 році. Брав участь у російсько-японській та Першій світовій війнах, відзначений орденами, медалями і нагородною зброєю;

9 квітня 1918 року внаслідок державного перевороту взяв владу в Україні. Його гетьманство тривало близько 7 місяців;

Ухвалив близько 400 державних актів;

Затвердив державну символіку й ухвалив закон про українське громадянство;

Брав участь у формуванні постійної армії, що склалася з 8 армійських корпусів, а також військово-морського флоту та авіації;

В усіх державних установах і військових частинах створив курси українознавства;

Після зречення влади емігрував до Європи, очолював Гетьманський рух.

Діяльність.

Павло Скоропадський проявив себе творчим політичним діячем, який зумів розгорнути будівництво української держави у надзвичайно складній і суперечливій ситуації: вона вимагала чітких і конкретних дій у творенні розмаїтих і численних державних інституцій. І значною мірою вони були створені у надзвичайно короткий термін і фактично на голому місці. Це була безприкладна лабораторія українського державного будівництва, яка спиралася на конкретний професійний досвід її учасників і реанімацію досягнень державотворення в історичному минулому України.

На тлі руйнації більшовиками національних і соціальних вартостей у сусідній Росії Гетьманат Павла Скоропадського демонстрував своєрідний прорив у майбутнє, утверджував незаперечні державно-правові і національно-культурні цінності. Досвід Української Держави Павла Скоропадського є переконливим доказом реальних творчих здобутків українського консерватизму, адаптацію якого до сьогоденного буття України важко переоцінити.

Дмитро Дорошенко, якому довелося бути свідком напруженої повсякденної праці Павла Скоропадського на чолі держави, з нагоди 25-річчя відновлення гетьманства закликав завжди пам'ятати його діяльність "як великий прецедент, як дороговказ, як образ того, чого змогли досягнути творчі сили українського генія за такий короткий час і серед таких тяжких обставин".

Український історик засвідчив, звертаючись до гетьмана: "...За сім з половиною місяців Вашого правління Ви не спочили й жодного дня, хіба що як були в дорозі, коли їздили до Німеччини відвідати імператора Вільгельма II. А Ваш робочий день тягнувся мало не 16 годин. Відбувши численні прийоми делегацій, урядовців, офіційні аудієнції, парадні обіди й вечері для чужоземних представників, Ви брали раз-у-раз участь у засіданнях Ради Міністрів і, пам'ятаю, глибокі ночі, по засіданні, – а кінчалися ці засідання звичайно о 3-4 годині уночі. Тяжко помилюся б той, хто думав би, що життя гетьмана України – то було спокійне, безжурне, приємне життя".

Суттєві зрушення відбулися в організації економічного життя. Вони обумовили неабиякі успіхи, в основі яких лежало оздоровлення фінансів.

Без золотого покриття було поставлено на тверду основу українську валюту. Гетьманський карбованець дорівнював за паритетом царському рублю. Бюджет Української Держави було зведено без дефіциту. Це дало змогу промисловості, транспорту і торгівлі діяти на повну потужність.

Економісти відзначали це як надзвичайне явище у порівнянні з іншими регіонами колишньої імперії.

Павло Скоропадський писав, що в час його правління "Україна була не тільки в стані організації, але майже зовсім зорганізованою країною: економічне життя в ній відновлялося, торгівля була інтенсивна, залізничний рух і транспорт були майже нормальними.

У нас було 400.000.000 пудів пшениці (6.400.000 тонн); я зібрав більше 4 мільярдів, здебільшого в чужій валюті. Ми мали по складах більше 3-ох мільйонів пудів цукру (48.000 тонн); металургійна індустрія теж починала функціонувати".

Водночас відбувалося неухильне і регулярне створення державного апарату. Дуже швидко було налагоджено роботу міністерств, відновлено правильний адміністративний розподіл України на губернії і повіти, створено адміністративний губернський і повітовий апарат – староства. В результаті усі закони і розпорядження керівних центральних органів держави не залишалися суто декларативними актами, як це переважно було за урядування Центральної ради, а реалізовувались набагато ефективніше на місцях.

Такі послідовно конструктивні наміри діяльності гетьманського уряду весь час наштовхувалися на опір чи нерозуміння традиційних українських політичних партій. Вони, за словами Дмитра Дорошенка, "з самого моменту проголошення гетьманства вважали, що українська державність серйозно загрожена".

Намагання уряду залучити до державотворчої діяльності фахові сили трактувалися згаданими політичними колами як "виступи проти самої української національності".

В той же час замість того щоб брати участь в уряді, діяльності адміністрації і вносити послідовно "національну" корекцію у політичний курс Гетьманату, українська опозиція фактично розхищувала національну державність. В результаті усі закони і розпорядження керівних центральних органів держави не залишалися суто декларативними актами, як це переважно було за урядування Центральної ради, а реалізовувались набагато ефективніше на місцях.

Міністр внутрішніх справ Ігор Кістяківський констатував, що українська держава може йти по шляху свого національного розвитку тільки за умови політичної толерантності.

"Окремим політичним партіям необхідно надати повну свободу відстоювати свої ідеї і погляди. В цьому питанні не може бути виключення і для партій соціалістичних, які стоять на основах еволюційного розвитку соціалізму", – зауважив міністр.

Водночас т. зв. "революційний соціалізм", який сповідували українські ліві, цілком логічно кваліфікувався як антидержавне явище, і держава зобов'язувалася поборювати його. Виступаючи на нараді губернських старост і міських отаманів, він наголосив, що "зростання і процвітання України можливе тільки на твердих національних засадах".

Ігор Кістяківський демонстрував чітке розуміння відродженого гетьманства як вияв масового прагнення до самостійної держави, яке необхідно всебічно підтримувати. "Могутній рух селян-хліборобів, пронизаний здоровими ідеями державності, висунув історичний прапор української самостійності – гетьманство, – зазначав він. – Під цим прапором крокує глибокий національний рух і наше завдання – всебічна і послідовна його підтримка".

Дуже складною справою виявилось формування збройних сил Української Держави. За основу військового будівництва було прийнято проект, розроблений військовим відомством УНР. Він передбачав створення 8-ми піхотних корпусів, 4-х з половиною кінних дивізій на основі територіального комплектування. Проте цей документ не став практичним стимулом до створення регулярних і постійних збройних сил.

Від 22 червня суттєво оновлено персональний склад військової адміністрації. Було заплановано створення системи військових шкіл для підготовки офіцерів усіх родів зброї, розпочато організацію Державної військової академії. 24 липня вийшов закон про загальну обов'язкову військову повинність. Мобілізація мала розпочатися в жовтні 1918 р. і дати 85 тис. вояків, на 1 березня 1919 р. – ще 79 тис. У липні було сформовано Гвардійську сердюцьку дивізію (5 тис. вояків), яка мала стати взірцем для майбутньої української армії.

Надзвичайно важливою є заувага Павла Скоропадського щодо характеру його зобов'язань перед німцями, які були ним взяті при вступі на гетьманство. "Я лише підтвердив ті умови, які були вироблені Українською Центральною радою", – наголосив гетьман. Надзвичайно важливим державотворчим аспектом зовнішньої політики Української Держави було прагнення до консолідації усіх українських етнічних територій.

Гетьман демонстрував виразні наміри включити до складу України Кубань, Крим, значною мірою заселені українцями, які ніколи не втрачали духовної і культурної спорідненості з метрополією. Було досягнуте таємне порозуміння про приєднання Кубані до України. На Кубань було вислано значну кількість зброї та амуніції. Спеціальні кошти виділялися Українською Державою на видання українських часописів на Кубані та на проукраїнську агітаційну роботу. Гетьман висував завдання поширення геополітичного впливу України на широкому просторі т. зв. козацької території від Кавказького Причорномор'я до Каспію. Територія, заселена донськими, кубанськими, терськими, уральськими (яїцькими) козаками, кавказькими народами, калмиками, казахами, включала також потужні анклавні українських колоністів, які простяглися довгою смугою аж до Тихоокеанського узбережжя. Створення міцного союзу з козацькими державними утвореннями та кавказькими державами давали реальну можливість обмеження російського імперіалізму, найголовнішого ворога української самостійності. Однією з найважливіших проблем, які стояли перед Гетьманом, було розв'язання земельного питання і проведення оптимальної аграрної політики. Від цього значною мірою залежало подальше існування Української Держави.

Павло Скоропадський пізніше зауважував: "Я був переконаний, що тільки міцна організація великих, середніх і дрібних власницьких елементів зможе поставити нашу Державу на правильний шлях розвитку, а всякий уряд у нас, опертий на соціалістичні партії, неминуче в короткий час докотиться до більшовизму". Важливе концептуально-принципове значення мала промова гетьмана на прийомі великої делегації хліборобів з Харківської, Херсонської, Полтавської і Волинської губерній 21 червня 1918 р. Він заявив: "Великих маєтків більше не буде, земля передається хліборобському населенню, але в кількості не більше 25 десятин в одні руки, при чім купівля землі одною особою в різних місцях також не дозволена. За цим наглядатимуть власті та прокурорський догляд. Поміщикам надається право продавати всю землю державному земельному банку для утворення земельного фонду держави. Уряд сам буде ділити між безземельних земельні запаси".

10 червня відкрилися обов'язкові курси українознавства для вчителів. За деякими відомостями, їх закінчило близько 50 тис. осіб. 3 липня засновуються українські нижчі школи, на які було призначено близько 89 млн. крб., на вищі початкові школи – майже 21 млн. крб. На позашкільну освіту лише на півріччя – близько 6 млн. крб., на дошкільну освіту на півріччя – 500 тис. крб.

Протягом усього часу існування Гетьманату відкрито 150 українських гімназій, фінансованих державою, причому деякі з них були навіть у селах. Призначено 350 стипендій імені визначних українських письменників. Від 25 червня до 15 вересня 1918 р. було продано вчителям і учням 2 млн. шкільних українських підручників. Особливо слід відзначити, що на державний кошт були прийняті усі українські середні школи, створені українською громадськістю за доби Центральної ради, і водночас була створена ціла низка нових українських початкових шкіл та гімназій, які фінансувались державою.

Засновано два державних українських університети у Києві та Кам'янці-Подільському, історико-філологічний факультет у Полтаві, який мав трансформуватися в університет. Українізовано Київський, Харківський та Одеський університети та Київську політехніку. Для

молодих учених, що мали вдосконалювати свої знання за кордоном, засновано 30 стипендій, на які виділялось 150 тис. крб.

Табара Антон Євгенійович

Науковий керівник – канд. істор. наук, доц. Бондар Н.О.

Державний біотехнологічний університет

РЕЄСТРОВЕ КОЗАЦТВО – ВІЙСЬКОВА АРИСТОКРАТІЯ ЧИ УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ЕЛІТА

Реєстрове козацтво відіграло визначну роль в історії української державності та націєтворення. Суперечки щодо того, ким були реєстрові козаки — військовою аристократією чи національною елітою — не вщухають серед істориків. Їхній соціальний статус, відносини з владою та народом визначаються як ключові елементи у дослідженні цієї проблеми.

Реєстрове козацтво виникло як організована форма козацького війська, створена польською владою у 1572 році. Цей рік став переломним для українського козацтва, оскільки саме тоді король Сигізмунд II Август наказав створити офіційний реєстр, до якого було включено кілька сотень козаків. Основною причиною такого кроку було бажання польської держави використовувати козаків як союзників у боротьбі проти татар та Османської імперії, а також зменшити небезпеку з боку неконтрольованих козацьких загонів, які часто здійснювали грабіжницькі напади на сусідні території.

Створення реєстрового козацтва змінило природу козацького руху. Козаки, які потрапили до реєстру, отримували стабільну платню, землі та привілеї. Вони були зобов'язані служити польській державі, але водночас зберігали певну автономію. Наявність привілеїв підносило реєстрових козаків до рівня напіваристократії, що створювало певний розкол серед самого козацтва.

Окрім військових функцій реєстрові козаки виконували ще й адміністративні функції: вони захищали українські землі від зовнішніх загроз і здійснювали контроль за порядком у регіоні. Реєстрові козаки часто займали високі адміністративні посади в українських містах, де вони виконували функції суддів, урядників та військових командирів. Крім того, їхня роль як посередників між польською владою та українським населенням підсилювала їхній вплив у політичній системі. Реєстрові козаки зберігали зв'язки з народом, часто виступаючи на його боці під час конфліктів із польською шляхтою.

Реєстрові козаки не завжди були лояльні до польської держави. Під час національно-визвольної війни Богдана Хмельницького (1648-1657) частина реєстрового козацтва приєдналася до повстанців, підтримуючи ідею створення незалежної української держави та демонструючи власні політичні амбіції та національну самосвідомість. Тоді вони стали основою для створення нового типу української державності — Гетьманщини. Реєстрові козаки брали активну участь у формуванні козацької адміністрації, організації місцевого самоврядування та створенні української військової системи.

З одного боку, належність реєстрових козаків до привілейованої групи дозволяє вважати їх козацькою аристократією. Вони мали права, які не були доступні більшості населення, зокрема селянству. Їхній статус дозволяв їм брати участь у політичному житті, виконувати адміністративні функції та володіти значними земельними наділами.

З іншого боку, реєстрові козаки не були ізольовані від українського суспільства. Вони активно підтримували національно-визвольні рухи, відстоювали права українського населення та виступали за збереження традицій козацького самоврядування. Участь реєстрових козаків у боротьбі за незалежність України та їхня важлива роль у створенні Гетьманщини свідчить про їхнє значення як української національної еліти.

Важливо також зазначити, що реєстрове козацтво стало символом національної свідомості українців, втіленням українського національного духу та волелюбства.